

مبانی و راهبردهای

جهاد اقتصادی

سید حسین اسحاقی

سرشناسه: اسحاقی، حسین، ۱۳۴۱ -
مبانی و راهبردهای جهاد اقتصادی/حسین اسحاقی. قم: مرکز مدیریت حوزه های علمیه
خواران، مرکز نشر هاجر، ۱۳۹۰.

۳۱۱ ص.
۴۷۰۰۰ ریال شابک: ۸-۶۲-۵۵۸۲-۶۰۰-۹۷۸

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیفا.
کتابنامه: ص. [۳۰۷] - ۳۱۱، همچنین به صورت زیرنویس.
چاپ اول.

۱. اسلام و اقتصاد. ۲. رشد اقتصادی- جنبه های مذهبی - اسلام. ۳. زنان - فعالیت های
اجتماعی و اقتصادی. ۴. اقتصاد - ایران - برنامه ریزی.
الف. حوزه علمیه قم. مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران. مرکز نشر هاجر. ب. عنوان .
ج. عنوان.

۲ م ۵ الف/۲۳۰/۲ BP ۱۳۹۰
۲۹۷/۴۸۳۳
۲۳۴۸۸۰۰

مرکز مدیریت حوزه های علمیه
خواران

شناسنامه کتاب

نام کتاب مبانی و راهبردهای جهاد اقتصادی
نویسنده سید حسین اسحاقی
ناشر مرکز نشر هاجر وابسته به مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران
چاپخانه نگارش
شمارگان ۳۰۰۰ نسخه
قیمت ۴۷/۰۰۰ ریال
نوبت چاپ اول - تابستان ۹۰
تعداد صفحه و قطع ۳۱۲ صفحه - وزیری

شابک ۸-۶۲-۵۵۸۲-۶۰۰-۹۷۸

آدرس: قم - انتهای بلوار امین - میدان ارتش تلفن: ۲۱۴۴۴۰۰ - ۲۵۱
Hajar@whc.ir www.Hajar.whc.ir

فهرست مطالب

۱۵.....	دیباچه.....
۱۵.....	پیش‌نوشت.....
۲۰.....	کلیات و مسائل اساسی.....
۲۰.....	ویژگی‌های اصطلاح جهاد اقتصادی.....
۲۳.....	اهمیت جهاد اقتصادی.....
۲۵.....	نقش راهبردی سال ۱۳۹۰.....
۲۹.....	پیام نوروزی نشان دهنده جهت حرکت.....
۳۳.....	بیداری ملت ایران در تنگناها.....
۳۵.....	نیاز به انقلاب اقتصادی و فرهنگی.....
۳۷.....	پانک‌های احتمالی دشمن برای مهار حرکت جهادی مردم.....
۳۷.....	۱. تبلیغات در جهت ناکارآمد جلوه دادن نظام.....
۴۰.....	۲. بحرانی نشان دادن اوضاع داخلی.....
۴۳.....	نگاه ویژه اسلام به اقتصاد.....
۴۴.....	تولید علم اقتصاد اسلامی، مهم‌ترین گام جهاد اقتصادی.....
۴۵.....	اقتصاد اسلامی الگویی مناسب و جایگزین.....
۵۰.....	عدالت اقتصادی، محور جهاد اقتصادی.....
۵۲.....	عقلانیت دینی و جهاد اقتصادی.....

۶۰.....	بخش اول: جهاد اقتصادی در پرتو آموزه‌های اقتصادی اسلام.....
۶۳.....	فصل اول: اقتصاد اسلامی و گستره فعالیت‌های آن.....
۶۳.....	۱. تعریف نظام اقتصادی در اسلام.....

۶۵	۲. مبانی فلسفی نظام اقتصادی در اسلام
۶۹	۳. اهداف نظام اقتصادی در اسلام
۷۳	۴. مدار و گستره آزادی اقتصادی در اسلام
۷۵	۵. تأثیر حدود آزادی بر حق تصرف مالکانه
۷۶	۶. حق مالکیت خصوصی
۸۵	۷. آزادی مصرف در نظام اقتصاد اسلامی
۸۹	۸. محدودیت‌های آزادی اقتصادی
۹۱	۹. تفاوت اقتصاد اسلامی و اقتصاد آزاد
۹۴	فصل دوم: آرمان‌های اقتصاد اسلامی در جامعه اسوه دینی
۹۵	۱. حاکمیت سیاسی اسلام
۹۶	۲. تحکیم ارزش‌های معنوی و اخلاقی
۹۷	۳. برپایی عدالت اجتماعی
۹۷	۴. خودکفایی و اقتدار اقتصادی
۹۸	۵. عدم وابستگی اقتصادی
۹۹	۶. توسعه و رشد
۱۰۱	۷. رفاه عمومی
۱۰۴	فصل سوم: الگوبرداری از عدالت اقتصادی در حکومت مهدوی
۱۰۵	جهانی‌شدن اقتصاد و رفاه
۱۰۶	عدالت اقتصادی در عصر حضرت مهدی علیه السلام
۱۱۰	بخش دوم: الگوبرداری از سیره اقتصادی معصومین علیهم السلام
۱۱۲	ارزش کار
۱۱۳	برگزیدگان الهی؛ اسوه‌های عملی در جهاد اقتصادی
۱۱۳	۱. کار و تلاش در سیره پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۱۱۴	الف) نكوهش بیکاری
۱۱۴	ب) نقش انگیزه‌های مقدس در اشتغال
۱۱۶	ج) روش‌های ترویج اشتغال
۱۱۸	۲. دیدگاه امام علی علیه السلام نسبت به فعالیت‌های اقتصادی
۱۱۸	الف) هنجاری بودن کار (ناهنجار بودن تنبلی)

- ۱۱۸..... (ب) ارزشی بودن کار.....
- ۱۲۳..... ۳. گذری بر اندیشه‌های اقتصادی امام صادق (ع).....
- ۱۲۵..... رعایت اصول.....
- ۱۲۶..... (الف) استفاده از فرصت‌ها.....
- ۱۲۶..... (ب) تلاش و کوشش.....
- ۱۲۸..... (ج) اعتدال و میانه‌روی.....
- ۱۲۹..... (د) پس انداز برای آینده.....
- ۱۳۰..... (ه) مهم‌ترین شرط فعالیت‌های اقتصادی.....
- ۱۳۱..... ۴. مروری بر اندیشه‌های اقتصادی امام رضا (ع).....
- ۱۳۱..... ۱. کار و تلاش.....
- ۱۳۳..... ۲. پرهیز از اسراف.....
- ۱۳۴..... ۳. میانه‌روی در مصرف.....
- ۱۳۶..... ۴. تخصص‌مندی در سخنان امام رضا (ع).....

بخش سوم: موانع، راهبردها و آسیب‌های مشارکت اجتماعی و اقتصادی زنان

- ۱۴۱..... مشارکت اجتماعی زنان.....
- ۱۴۴..... عوامل مؤثر بر مشارکت اجتماعی زنان.....
- ۱۴۴..... ۱. آموزش.....
- ۱۴۴..... ۲. آگاهی.....
- ۱۴۴..... ۳. تواناسازی و ایجاد فرصت‌های اجتماعی.....
- ۱۴۵..... ۴. اصلاح باور عمومی.....
- ۱۴۵..... اسلام و مشارکت اجتماعی بانوان.....
- ۱۵۴..... نقش زنان در به ثمر رساندن انقلاب اسلامی.....
- ۱۵۶..... مشارکت زنان پس از پیروزی انقلاب در جریان دفاع مقدس.....
- ۱۵۶..... (الف) فعالیت‌های پشتیبانی و تدارکاتی.....
- ۱۵۶..... (ب) فعالیت‌های امدادی و درمانی.....
- ۱۵۷..... (ج) فعالیت‌های مربوط به شهدا و رسیدگی به خانواده رزمندگان.....
- ۱۵۷..... (د) فعالیت‌های فرهنگی.....
- ۱۵۷..... ها تقویت روحیه رزمندگان.....

۱۵۷	دستاوردهای اجتماعی زنان در نظام جمهوری اسلامی
۱۵۸	آسیب شناسی حضور اجتماعی زنان
۱۵۸	۱. تغییر تدریجی گرایش های الهی به مادی
۱۵۹	۲. وجود سنت ها، گرایش ها، عادات و رفتارهای غیر اصیل
۱۶۰	۳. وجود جریان روشن فکری بیمار و وابسته
۱۶۱	نکات قابل توجه در فعالیت اجتماعی زنان
۱۶۱	الف) آثار نامطلوب فردی و خانوادگی
۱۶۲	ب) آثار نامطلوب اجتماعی
۱۶۴	فعالیت اقتصادی زنان در اسلام
۱۶۷	انگیزه های اشتغال بانوان
۱۶۸	۱. انگیزه اقتصادی
۱۶۸	۲. استقلال طلبی
۱۶۸	۳. کسب منزلت اجتماعی
۱۶۹	زنان و اقتصاد خانواده
۱۷۱	نقش مادران در شکل گیری شخصیت فرزندان به عنوان نیروهای مولد آینده
۱۷۳	فراهم نمودن تغذیه حلال و مناسب
۱۷۴	مسئولیت زنان در سال جهاد اقتصادی
۱۷۶	آمار اشتغال زنان در ایران
۱۷۷	نتیجه گیری

۱۸۱	بخش چهارم: جایگاه دولت و حکومت اسلامی در جهاد اقتصادی
۱۸۴	برنامه ریزی بر اساس عناصر ثابت و متغیر اقتصادی
۱۸۸	اهداف اقتصادی دولت
۱۸۸	۱. توسعه رفاه
۱۹۰	۲. توسعه معنویات
۱۹۱	۳. برپاداشتن عدالت
۱۹۲	۴. افزایش قدرت اقتصادی جامعه اسلامی
۱۹۴	الف) وظایف اقتصادی دولت
۱۹۴	۱. برنامه ریزی برای اشتغال کامل

۲. تأمین اجتماعی ۱۹۶

۳. توازن اقتصادی ۱۹۸

۴. تثبیت ارزش واقعی پول ۲۰۰

۵. تصدی مستقیم فعالیت‌های اقتصادی ۲۰۲

۶. دخالت مسئولانه دولت در بازار ۲۰۳

۷. برقراری توازن اجتماعی ۲۰۷

۸. سیاست کلان رشد و توسعه اقتصادی به نفع عموم مردم ۲۱۰

(ب) اختیارات اقتصادی دولت ۲۱۱

۱. حق نظارت و کنترل ۲۱۱

۲. حق قانون‌گذاری در منطقه مباحات ۲۱۲

بخش پنجم: بیکاری بزرگترین معضل اقتصادی کشور ۲۱۷

نقش عوامل اجتماعی در بیکاری جوانان ۲۲۶

رابطه بین نیروی کار سالخورده کشور و بیکاری ساختاری ۲۳۰

جمع بندی و نتیجه گیری ۲۳۱

پیشنهادهایی برای رفع بیکاری ۲۳۴

بخش ششم: فساد اقتصادی و راهکارهای مواجهه با آن ۲۳۷

تعریف فساد و انواع آن ۲۴۰

نقش عوامل خارجی در ترویج فساد ۲۴۴

راه‌های مبارزه با فساد به وسیله نهادهای بین‌المللی ۲۵۰

آسیب‌رسانی فساد مالی بر مشروعیت دولت‌ها ۲۵۱

علل و عوامل فساد مالی ۲۵۲

الف) انحصار قدرت و دسترسی به اطلاعات رانتی ۲۵۲

مفهوم‌شناسی رانت و رانت‌جویی ۲۵۳

زمینه‌های بروز رانت و چگونگی پیدایش رانت‌خواران ۲۵۴

زبان‌ها و آثار مخرب رانت‌خواری ۲۵۶

انواع مفاسد اقتصادی ۲۵۸

آشنایی با انواع رانت‌ها ۲۶۰

- ۲۶۲..... رابطه رانت سیاسی با رانت اقتصادی
- ۲۶۴..... رانت جویی سیاسی قبل و بعد از انقلاب اسلامی
- ۲۶۴..... یک. گذری بر رانت خواری قبل از انقلاب
- ۲۶۵..... دو. رانت خواری پس از انقلاب
- ۲۶۸..... (ب) شفاف نبودن نظام بودجه بندی
- ۲۶۹..... (ج) نبود نظام تأمین اجتماعی
- ۲۶۹..... (د) کمبود نیروهای کارآمد و کاردان در بخش دولتی
- ۲۷۰..... مزیت‌های قوانین حقوقی ایران برای مبارزه با فساد مالی
- ۲۷۱..... ریشه‌ها و انگیزه‌های فساد مالی
- ۲۷۴..... آثار و پیامدهای فساد مالی
- ۲۷۴..... الف) آثار منفی فساد مالی بر تخصیص صحیح منابع
- ۲۷۴..... ب) آثار منفی فساد مالی بر توزیع صحیح درآمدها
- ۲۷۵..... ج) آثار منفی فساد مالی بر کارایی اقتصادی
- ۲۷۵..... د) آثار منفی فساد مالی بر رشد اقتصادی
- ۲۷۵..... راه حل‌های کاهش فساد مالی
- ۲۷۶..... الف) خصوصی‌سازی سالم
- ۲۷۶..... ب) اصلاح فعالیت‌ها
- ۲۷۷..... ج) انضباط مالی
- ۲۷۷..... د) مهندسی مجدد ساختار اقتصادی کشور
- ۲۷۷..... ه) انحصار شکنی در عرصه اقتصاد و سیاست
- ۲۷۸..... و) تثبیت حاکمیت قانون
- ۲۷۹..... ز) شفاف‌سازی فعالیت‌ها
- ۲۸۰..... ح) آموزش‌های توسعه‌ای
- ۲۸۰..... ط) عزم ملی و تقویت باورهای اجتماعی
- ۲۸۱..... ی) پرهیز از برخورد های سطحی و تقویت نظارت عمومی

بخش هفتم: بایسته‌ها و راهکارهای تحقق جهاد اقتصادی

- ۲۸۷..... الف) توجه عملی، به جای تکیه بر شعارها و کار تبلیغی صرف
- ۲۸۸..... ب) برنامه‌ریزی و تولید فکر، مبتنی بر چشم‌انداز بیست‌ساله
- ۲۸۸..... ج) خودباوری و تکیه بر منابع داخلی برای ارتقای کیفی محصولات

۲۸۹	(د) بهره‌گیری صحیح از منابع داخلی
۲۹۰	(ه) مبارزه جدی با مفاسد اقتصادی و بی‌عدالتی
۲۹۱	راهکارهای نهادینه سازی فرهنگ جهاد اقتصادی
۲۹۱	۱. توجه به عوامل تقویتی در کار جهادگونه
۲۹۲	الف) عامل مدیریتی
۲۹۳	ب) تقویت انگیزه‌های دینی و انقلابی
۲۹۳	ج) عامل فرهنگی
۲۹۴	د) تعهد ملی و عزم جدی
۲۹۵	ه) ایجاد انگیزش
۲۹۵	و) توانمندسازی
۲۹۵	ز) ارزشیابی
۲۹۶	ح) کاهش تعطیلات
۲۹۶	ط) حسن تدبیر و تصمیم‌گیری صائب
۲۹۶	ی) عامل قوانین و مقررات
۲۹۶	ک) روش‌ها
۲۹۷	۲. مسئولیت‌پذیری همگانی برای تحقق شعار امسال
۳۰۵	سخن آخر
۳۰۸	منابع و مآخذ

www.ketab.ir

در فرهنگ دینی و اجتماعی ما سفارش‌ها و تأکیده‌های فراوانی در مورد کار و نقش کارگر به معنای عام آن، در سازندگی جامعه شده است. ایران اسلامی نیز از منابع و ذخایر عظیمی در همه بخش‌ها برای توسعه برخوردار است. زیرساخت‌های قابل اعتنایی که در طول سال‌های اخیر در کشور فراهم شده و تجربه‌های گرانسنگ سازندگی در سه دهه پس از انقلاب، اقتدار منطقه‌ای و بین‌المللی کشور، مجموعه عظیم پیشرفت‌های کشور در عرصه علم و فناوری، حجم عظیم نیروی انسانی با انگیزه، خلاق و پر تلاش و وجود سند چشم‌انداز شفاف؛ که این‌همه، از جمله عوامل زمینه ساز پیشرفت و عدالت در کشور اسلامی شده است. عمده دلیلی نیز که باعث آن شد تا سال‌های گذشته از سوی رهبر معظم انقلاب به عنوان سال «اصلاح الگوی مصرف» و «همت مضاعف و کار مضاعف» و امسال نیز به نام «جهاد اقتصادی» نامگذاری شود نیز این امر مهم بود که بدون اصلاح الگوی مصرف و در ادامه آن بدون کار و تلاش، آنهم کار مضاعف با کیفیت و با بهره‌وری بالا که همه نیازمند همتی ویژه و حرکتی جهادگونه هستند، نمی‌توان به پیشرفت و عدالت دست یافت.

رهبر معظم انقلاب در بخشی از پیام نوروزی خود به ملت بزرگ ایران و به خصوص مسئولان کشور توصیه کردند که با توکل به خدای متعال و تقویت مضاعف علم و ایمان، در بخش‌های مختلف از جمله اقتصادی و عمرانی، ورزشی و فرهنگی گام‌های بلندتری بردارند و با پیمودن راه‌های نو، ایران عزیز اسلامی را به

قله‌های بلند پیشرفت و عدالت نزدیک‌تر کنند.
 بنابراین تمامی ملت که مورد خطاب ایشان قرار دارند باید سال ۹۰ را با همت و تلاش و مجاهدت‌های اقتصادی آغاز کرده و با همدلی، وحدت و همفکری کارها را بیش از پیش، به پیش ببرند تا انشاء الله شاهد رشد و پیشرفت بیش از پیش کشور اسلامی و شهر خویش باشیم.
 معاونت پژوهش مرکز، در راستای تبیین مبانی نظری و کاربردی جهاد اقتصادی، نوشتار پیش رو را تحفه ره پویان جهاد اقتصادی نموده است. امید که با بهره برداری بهینه از این اثر شاهد تحقق منویات منبع مقام معظم رهبری مدظله العالی باشیم و بازتاب آن روزی بکارمان آید که: یوم لاینفع مالٌ ولا بنون الا من اتى الله بقلب سليم

مرکز مدیریت حوزه های علمیه خواران

معاونت پژوهش

پیش‌نوشت

مقام معظم رهبری سال ۱۳۹۰ را «جهاد اقتصادی» نامیدند. این تعبیر از دو واژه «جهاد» و «اقتصاد» تشکیل شده است. این اصطلاح برای اولین بار توسط رهبر فرزانه انقلاب اسلامی ابداع و وارد اصطلاحات دانش اقتصادی شد. واژه «جهاد» از ریشه «ج - ه - د» به معنی کوشش، مبارزه و فعالیت است. این کوشش و مبارزه می‌تواند در عرصه‌های گوناگونی صورت گیرد؛ از جمله کوشش در مبارزه با امیال درونی که «جهاد اکبر» نامیده می‌شود یا کوشش و مبارزه در راه دفاع از دین اسلام یا حفظ قلمرو اسلام که از آن به «جهاد اصغر» تعبیر می‌شود. کلمه جهاد و مشتقاتش ۱۰۸ بار در قرآن تکرار شده است. در اسلام، جهاد با نفس، برترین جهاد است، که در حدیث معروف پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله «جهاد اکبر» خوانده شده یعنی برتر از جهاد با دشمن که «جهاد اصغر» نام دارد. اصولاً نا جهاد اکبر به معنی واقعی در انسان پیاده نشود پیروزی در جهاد با دشمن ارزشی نخواهد داشت. پاس‌داشت اندیشه و نیت در مراحل نفی و انکار دشمنان آشکار کار آسانی است، ولی همین که نهضت مستقر شد و نوبت سازندگی، غنیمت‌ها، منصب‌ها و موقعیت‌ها رسید، حفظ اخلاص، بسیار مشکل‌تر است. قرآن کریم در سوره مائده - که در ماه‌های آخر عمر رسول مکرم صلی الله علیه و آله نازل شده است - در ماجرای غدیر خم، تکلیف امامت و ولایت مسلمانان را روشن می‌کند اما در این لحظه حساس خطر آسیب از جای دیگر نمایان می‌شود. اکنون نگرانی از ناحیه داخلی است. بنابراین خداوند به مسلمانان می‌فرماید از این پس باید از کافران و دشمنان خارجی ترسید که ناامید شده‌اند؛ بلکه از خودتان بترسید که در کمین شما هستند:

﴿الْيَوْمَ يَبْسُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ دِينِكُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ﴾^۱

امروز کافران از (شکست) آیین شما ناامید شده‌اند بنابراین از آنها نترسید و از منیت‌ها بترسید.

که هر کس راه انحراف از مسیر خدائی و دوری از اخلاص را در پیش گیرد و خدا را فراموش کند گمراه خواهد شد. این سنت لایتغیر خداست که هر ملتی که از درون و از جنبه اخلاقی تغییر کند و عوض شود، خداوند متعال سرنوشت آنها را تغییر دهد:

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾^۱

خداوند وضع و سرنوشت مردمی را عوض نمی‌کند، مادامی که آنها خود را و آنچه به اندیشه‌ها و رفتارهای خودشان مربوط است تغییر ندهند.

بنابراین «جهاد» در میان مسلمانان واژه بیگانه‌ای نیست بلکه از قداست و معنویت ویژه‌ای برخوردار است که در تاریخ انقلاب اسلامی حسب نیازهای روز جامعه درمقاطع و عرصه‌های گوناگون به اجرا در آمده است.

در سال‌های آغازین انقلاب اسلامی «جهاد سازندگی» با دستور هوشمندانه حضرت امام (ره) شکل گرفت و در برهه‌ای از زمان، که کشور اسلامی ایران با تجاوز نظامی دشمن روبرو شد؛ جهاد به صورت «جهاد دفاعی» خودنمایی کرد و پس از طی مراحل با «جهاد کشاورزی» به خود کفایی کشاورزی دست یافتیم. در عرصه جنبش نرم افزاری و تولید علم «جهاد دانشگاهی» و «جهاد علمی و فن آوری» به فرهنگ نخبگانی تبدیل شد. اکنون در حالی که ۱۴ سال تا سال ۱۴۰۴ و ۱۰ سال تا آغاز چهاردهمین قرن، باقی مانده است و سومین سال از دهه پیشرفت و عدالت را آغاز کرده‌ایم - و این در حالی است که ایران در کانون توجهات کشورهای دنیا قرار دارد و ابرقدرت‌های جهانی در مقابل بحران جهانی اقتصاد زانو زده‌اند - «جهاد اقتصادی» یک راهبرد حیاتی و مدبرانه به شمار می‌آید. استعاره جهاد برای اقتصاد و اضافه این دو مانند جهاد سازندگی، جهاد علمی و جهاد دانشگاهی است که به معنای کوشش برای شکوفایی اقتصاد است.

اساساً اقتصاد، یکی از اساسی‌ترین عوامل مهم توسعه کشورها به شمار می‌رود و شکوفایی اقتصادی بستر ساز پیشرفت در زمینه‌های گوناگون است، به‌طوری که شاخص‌های توسعه اقتصادی ارتباط مستقیمی با افزایش بهره‌وری‌ها و در نتیجه شکوفایی فرهنگ، سیاست، اجتماع و رشد دانش و صنعت و غیره دارد. ایران اسلامی به رغم تحمل و اداره هشت سال جنگ تحمیلی، به رشد و پیشرفت اعجاب‌انگیزی دست یافت و توانسته است در سه دهه گذشته نقش الگویی در منطقه ایفا کند. از این رو به شدت از سوی ابرقدرت‌های جهانی تحت فشارهای شدید اقتصادی قرار گرفته است. بنابراین برای تبدیل این تهدیدها به فرصت جهش و شکوفایی، به حرکت جهاد گونه نیاز دارد.

تأکید مقام معظم رهبری نیز گویای این واقعیت است. آنجا که ایشان پس از برشمردن اهمیت عرصه‌های گوناگون می‌فرمایند:

اما در عرصه اقتصادی فعالیت بسیار زیادی دارند. همین تحریم‌هایی که دشمنان ملت ایران زمینه‌سازی کردند یا آن را بر علیه ملت ایران اعمال کردند، به قصد این بود که یک ضربه‌ای بر پیشرفت کشور ما وارد کند و آن را از این حرکت شتابنده باز بدارند. البته خواسته آنها برآورده نشد و نتوانستند از تحریم‌ها آن نتیجه‌ای را که انتظار داشتند، بگیرند و تدابیر مسئولان و همراهی ملت بر توفند دشمنان فائق آمد؛ اما دنبال می‌کنند. لذا این سال جاری را که از این لحظه آغاز می‌شود، ما بایستی متوجه کنیم به اساسی‌ترین مسائل کشور، و محور همه اینها به نظر من مسائل اقتصادی است.^۱

هم‌اینک که جمهوری اسلامی ایران در مسیر سند چشم‌انداز بیست ساله قدم برمی‌دارد، باید با کار جهادی به آنچه در ابتدای این سند آمده دست پیدا کنیم؛ با اتکال به قدرت لایزال الهی و در پرتو ایمان و عزم ملی و کوشش برنامه‌ریزی شده و مدبرانه جمعی و در مسیر تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی، در چشم‌انداز

۱. سخنان مقام معظم رهبری، ۱۳۷۷/۷/۲۶.

بیست ساله، ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه با هویت اسلامی و انقلابی، الهامبخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و مؤثر در روابط بین‌الملل.

اما رسیدن به اهداف مشخص شده در این سند بالادستی نظام که در سیزدهم آبان ماه سال ۱۳۸۲ توسط رهبر معظم انقلاب به سران قوای سه‌گانه ابلاغ شد، همت مضاعف را می‌طلبد. چنان‌که ایشان در پیام نوروزی خویش با یادآوری ظرفیت عظیم ایران برای دستیابی به پیشرفت و عدالت خاطر نشان کردند:

کارهای با ارزش انجام شده، در مقابل ظرفیت عظیم ملت و کشور، کار بزرگی نیست؛ بنابراین باید با همتی چند برابر، کار متراکم‌تر و تلاش بیشتر، زمینه استجابت دعای تحویل سال نو را فراهم کنیم تا پروردگار کریم، این کشور و این ملت را به بهترین حال‌ها و بهترین موقعیت‌ها و روزها برساند.

مشخص است که داشتن همت، به تنهایی نمی‌تواند چندان کارساز باشد. بلکه این اراده باید برای محقق ساختن اهداف مدنظر با تلاش و کوشش درخور همراه شود. چنین است که واژه کار در کنار همت قرار گرفته است تا خواسته‌ها و اراده‌ها از دایره سخن سربرآورده و عملیاتی شود. چرا که قرآن نیز تصریح می‌کند که آدمی را جز حاصل کارش، بهره‌ای نیست. وحشی بافقی، شاعر ایرانی هم می‌سراید:

همت اگر سلسله جنبان شود مور تواند که سلیمان شود

رهبر انقلاب اسلامی در پیام نوروزی سال گذشته خویش ابراز امیدواری کردند در سال جدید که سال همت مضاعف، کار مضاعف نامگذاری شده، ملت بزرگ ایران و مسئولان کشور با توکل به خدای متعال و تقویت مضاعف علم و ایمان، در بخش‌های مختلف اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، عمرانی و اجتماعی گام‌های بلندتری بردارند و با پیمودن راه‌های نو، ایران عزیز اسلامی را به قله‌های بلند پیشرفت و عدالت نزدیک‌تر کنند.

و امسال نیز مجدداً تأکید فرمودند: باید حرکت، یک حرکت سریعی باشد، عرصه‌های گوناگونی وجود دارد، عرصه علم و تحقیق در درجه اول، دانشگاه‌ها و مراکز تحقیقاتی در همه زمینه‌ها، علوم تجربی، علوم انسانی در همه بخش‌هایی که برای کشور مورد نیاز است. بایستی هم‌شان را در تحقیق و علم افزایش بدهند. مراحل دورتری را در مقابل چشم‌شان و مدنظرشان قرار بدهند، کار را باید متراکم‌تر کنند. در هر حال این توصیه رهبر فرزانه را در نظر داشته باشیم که درباره دست‌یابی به پیشرفت و عدالت فرموده‌اند:

ما در نظام جمهوری اسلامی، این دهه چهارم را هنگام مناسب برای عمل در جهت رسیدن به این دو شعار یافتیم. پیشرفت را می‌شود به معنای حقیقی کلمه به دست آورد، عدالت را هم با رشدی که در جامعه ما هست، با آگاهی و بصیرتی که مردم، بحمدالله پیدا کرده‌اند، موانع را شناخته‌اند، اهداف را تشخیص داده‌اند، دوست و دشمن را امروز جوان‌های ما تشخیص می‌دهند، اگر مسئولی در پی عدالت باشد، می‌تواند در جامعه ما مقدمات استقرار عدالت کامل را فراهم کند. البته این کار کوتاه مدت نیست، کار بلند مدت است. بنابراین این دهه را، دهه پیشرفت و عدالت در نظر می‌گیریم. هر اقدامی که می‌شود، هر برنامه‌ریزی که می‌شود باید این دو عنصر در آن ملحوظ باشد؛ هم در جهت پیشرفت جامعه باشد، هم در جهت عدالت باشد.^۱

۱. پیام رهبر معظم انقلاب در سال ۱۳۹۰، در جوار حرم رضوی.

کلیات و مسائل اساسی

سال ۱۳۸۹ با تمام فراز و نشیب‌های خود در حوزه‌های مختلف به پایان رسید و به سال ۱۳۹۰ خورشیدی گام نهادیم. سال گذشته، سالی که بنا به سستی دیرین، توسط مقام معظم رهبری، «سال همت مضاعف و کار مضاعف» نامگذاری شده بود، علی‌رغم آن‌که از منظر اقتصادی، سالی سخت و پرزحمت برای مجریان و دست‌اندرکاران اقتصادی ایران بود، اما در این سال، اقتصاد ایران با عبور از یکی از مهم‌ترین موانع پیشرفت اقتصادی خود، یعنی هدفمند کردن یارانه‌های باز، عملاً در مسیر جدیدی از تحول اقتصادی قرار گرفت. نا امل نیز، با نام «جهاد اقتصادی» این مسیر صعب و دشوار را با کاری جهادگونه به پایان برساند.

ویژگی‌های اصطلاح جهاد اقتصادی

نخستین ویژگی که می‌توان از این اصطلاح فهمید؛ وضعیت ویژه اقتصاد ایران است؛ از سویی مؤلفه‌ها و زمینه‌های پیشرفت و شکوفایی اقتصاد فراهم است و از سوی دیگر تنگناها و فشارهای اقتصادی، تهدیدها و فرصت‌هایی را برای وضع اقتصادی کشور ایجاد می‌کند که برای رهایی از تنگناها و نیل به اقتصاد آرمانی حرکت جهادگونه می‌طلبد. البته رهبر بزرگوار انقلاب اسلامی در همه حال جهاد را لازمه سازندگی می‌دانند و در برهه‌های حساس لازم‌تر. ایشان می‌فرمایند: